

Międzynarodowa konferencja numizmatyczna z cyklu warsztatów DAMIN – „From Ore to Money. Mining, Trading, Minting” – 5-7 września 2018, Tallinn, Eesti Ajaloomuuseum, Suurgildi Hoone, Maarjamäe Loss

W dniach 5–7 września 2018 r. w Tallinnie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa, która była kolejną edycją spotkań z cyklu warsztatów projektu DAMIN (DAMIN workshop). Głównym tematem obrad była produkcja monet, górnictwo i handel, czyli od rudy metalu do monety („From Ore to Money. Mining, Trading, Minting”). W stolicy Estonii spotkało się 12 naukowców z 10 państw – Niemiec, Czech, Belgii, Francji, Japonii, Polski, Portugalii, Wielkiej Brytanii, Łotwy oraz Estonii. Organizatorem i gospodarzem konferencji było Muzeum Historyczne w Tallinnie, z ramienia którego wszelkie prace organizacyjne koordynował znakomity numizmatyk i kurator muzeum Ivar Leimus. Obrady miały miejsce w dwóch placówkach muzealnych Domu Wielkiej Gildii (Su-

urgildi Hoone) oraz pałacu Maarjamäe (Maarjamäe Loss). Jednak *spiritus movens* całego przedsięwzięcia był Georges Depeyrot, który jest pomysłodawcą i kierownikiem projektu naukowego DAMIN, co jest abrewiacją od Dépréciation de l’Argent Monétaire et Relations International – Deprecjacja Srebrnego Pieniądza i Stosunki Międzynarodowe. Pomysł powołania grupy badawczej DAMIN związany był z problemem deprecjacji srebra w 2. połowie XIX w. w krajach rowiniętych. Duży wzrost produkcji srebra oraz wprowadzanie złotych jednostek monetarnych w Wielkiej Brytanii, Australii, Kanadzie, Niemczech, Stanach Zjednoczonych etc. w latach 70. XIX w. doprowadziło do zmiany stosunku złota do srebra z 1/15 do 1/32. Program DAMIN to przede wszystkim zagadnienia takie jak – globalizacja pieniądza, wymiana handlowa, ceny, import, eksport, produkcja monet etc. Spotkanie w stolicy Estów było ostatnim z cyklu zainicjowanego w 2015 r. programu.

Po wprowadzeniu przez dyrektora Muzeum Historycznego w Tallinnie i krótkiej historii Domu Wielkiej Gildii

opowiedzianej przez Ivara Leimusa obrady rozpoczęły się od dwóch referatów dotyczących numizmatyki starożytnej. Pierwszym prelegentem był Christophe Flament (Uniwersytet w Namur), który opowiadał o mennictwie ateńskim, od czasu wyjścia monet z mennicy do ich dotarcia na rynek. Referat ten przyniósł zasadniczo dwa ciekawe wnioski. Po pierwsze inicjatywa mennicza w Atenach niekoniecznie pochodziła od państwa, a – co ciekawe – od prywatnych inwestorów. Po drugie Flament zauważył, że intensywność produkcji pieniężnej w Atenach była mocno skorelowana z działalnością wydobywczą w Laurion, a nie z działaniami wojennymi. Drugi referat antyczny przedstawił Georges Depeyrot (Narodowe Centrum Badań Naukowych, Paryż), który przedstawił znaleziska monet rzymskich z terenu Ukrainy i Mołdawii. Zaprezentowane zostały mapy z rozmieszczeniem znalezisk gromadnych i pojedynczych z różnieniem na monety z oficjalnych emisji i na imitacje oraz z podziałem na monety złote, srebrne i brązowe (ze znaczną przewagą tych ostatnich). Podkreślona została wartość wiadomości od detektorystów, dzięki którym baza źródłowa francuskich badaczy wzrosła kilkunastokrotnie. Następnie mieliśmy trzy referaty dotyczące numizmatyki średniowiecznej – pierwszy poruszający tematykę wczesnego średniowiecza oraz dwa późnośredniowieczne. Sesję rozpoczął Ivar Leimus, który zaprezentował powiązanie górnictwa z chrystianizacją, na przykładzie krajów bałtyckich. Badacz zauważa pewien schemat

w chrystianizacji ziem bałtyckich od X do XIII w. – pierwsi w Skandynawii pojawili się kupcy, następnie misjonarze, a ciąż kończą krzyżowcy. Leimus dostrzega, że początek chrystianizacji Polski, Szwecji i Danii pokrywa się mniej więcej z odkryciem złóż srebra w górach Harz. Następnym prelegentem był Paweł Milejski (Uniwersytet Wrocławski), który na podstawie znalezisk gromadnych groszy praskich z Polski i Litwy chciał odpowiedzieć na pytanie czy obserwując jedynie wagę groszy praskich Waclawa IV (1378–1419) można przyporządkować typ z klasyfikacji Hány¹⁰. Analiza prawie 2000 monet pozwoliła zauważyć znaczną obniżkę wagi groszy Waclawa IV, jednak nie można przyporządkować danej monety do konkretnego typu. Możemy jedynie z dużym prawdopodobieństwem zawęzić typologię monety, znając tylko jej wagę, do trzech–czterech typów, co przy tak niedokładnie bitych monetach i tak jest bardzo pomocne. Ostatni średniowieczny referat pozostał w kręgu numizmatyki czeskiej XIII–XIV w. Roman Zaoral (Uniwersytet Karola w Pradze) skoncentrował się na analizie porównawczej skarbów monet ze źródłami pisany. Prelegent opowiedział o produkcji złej jakości brakteatów z początku XIII w., mennictwie Przemysła II Ottokara (1253–1278) ze szczególnym uwzględnieniem przeprowadzonych przez niego reform (1253, 1260 i 1268). Na końcu przedstawiona została organizacja mennicy kutnohorskiej tuż po odkryciu znacznych złóż srebra blisko Kutnej Hory i przeniesie-

¹⁰ Hána 2003.

niu wszystkich 17 warsztatów mennicznych działających na terenie Królestwa Czech. Ostatni referat pierwszego dnia obrad i jednocześnie pierwszy dotyczący czasów nowożytnych – Claudii Jefferies (Uniwersytet Londyński) – przeniósł nas do Nowego Świata i problemu wymiany srebra w handlu transatlantyckim w latach 1550–1620. Dzięki analizie listów dotyczących problemów ekonomicznych właścicieli kopalń w Zacatecas prelegentka pokazała, że mimo sprzedaży swoich kredytów dealerom, którzy wymieniali placki srebrne na pieniądze (8 reali) właściciele kopalń nie byli w stanie pokryć kosztów eksploatacji kopalń. Takie strategie kredytowe łączyły hiszpańskie górnicze miasta kolonialne z europejskimi centrami finansowymi.

Drugi dzień konferencji otworzył Viktors Dāboliņš (Muzeum Historii i Nawigacji w Rydze) przybliżając uczestnikom wiadomości na temat tego co stało się w mennicy ryskiej w 1621 r. 17 września 1621 r. Ryga skapitulowała wobec armii szwedzkiej, a wraz z objęciem miasta Szwecja zaczęła również produkcję monet w mennicy ryskiej. Okazało się, że mimo początkowej chęci włączenia Rygi do szwedzkiego systemu monetarnego wkrótce potem restaurowany został w Rydze polski system monetarny. Dāboliņš przedstawił aktywność i wydajność mennicy ryskiej oraz wpływ, który na prace mennicy miała okupacja miasta przez obce wojska. Kolejnym referentem był Claudio Marsilio (Uniwersytet Lizboński), który w swoim wystąpieniu przedstawił listy kredytowe z prywatnych archiwów w Genui. Pokazane zostały

kursy wymiany sztabek srebra w latach 1620–1660 w Piacenzie, Novi, Weronie i Bolzano. Prelegent pokazał również, że największy wolumen transakcji generowany był przez dług publiczny i spekulacje finansowe. Dodatkowo ukazano, że bezgotówkowe transakcje finansowe – dokonywane na podstawie weksla – przyczyniły się do integracji różnych regionów gospodarczych. Następny referat wygłosili Karin Schneider (Austriacka Akademia Nauk) oraz Jürgen Nautz (Uniwersytet Wiedeński), którzy przedstawili regulacje finansowe z kongresu w Akwizgranie z 1818/29 r. i wpływ tych regulacji na europejski porządek monetarny. Klęska Francji w 1815 r. utworzyła nowe struktury polityczne w Europie, ale również zmieniła sytuację finansową na kontynencie. Prelegenci pokazali rolę banków francuskich w spłatach odszkodowań i stabilizacji gospodarki pieniężnej po zakończeniu epoki napoleońskiej. Przedostatni głos zabrał Simon James Bytheway (Uniwersytet Tokijski), który przedstawił ruch złota pod koniec XIX i na początku XX w., kiedy to wszelkie transakcje międzypaństwowe dokonywane były złotem lub specjalnymi banknotami zamienianymi na złoto. Prelegent pokazał, że dzięki handlowi herbatą i jedwabiem Japonii udało się zaopatrzyć w odpowiednią ilość złota do opłacenia militariów oraz rozbudowy kolei, a co ciekawe największy strumień złota do Kraju Kwitnącej Wiśni wcale nie płynął z Wielkiej Brytanii, a ze Stanów Zjednoczonych. Obrady zamknęła Ursula Kampmann (*Coins Weekly*) wystąpieniem na temat struktur organizacyjnych i produkcji monet

pamiątkowych we współczesnych mennicach. Prelegentka porównała wydajność, efektywność oraz techniki mennicze wykorzystywane przez mennice w Szwajcarii, Kanadzie, Niemczech i w Polsce.

Obfitująca w bardzo interesujące referaty konferencja w Tallinnie zakończyła spotkania z serii projektu DAMIN. Spotkanie klasycznych numi-

zmatyków zajmujących się monetami ze znalezisk archeologicznych (czasy starożytne, średniowiecze, wczesna nowożytność) oraz uczonych skupionych na rachunkach, archiwach i wymianach walut dało owocne rezultaty i przyniosło wiele ciekawych wniosków. Efektem spotkania jest tom pod redakcją G. Depeyrola i I. Leimusa, wydany w serii *Collection Moneta* (nr 202).

BIBLIOGRAFIA

Hána J.

2003 *Pražské grošé Václava IV. z let 1378–1419*, Plzeň.

Paweł Milejski